

VVP NIEUWS

Vereniging van Psychodiagnostisch Werkenden • www.dewvp.nl • Februari 2012 - nr. 16

Programma Congres en ALV 2012 • Anneke Smeets-Schouten: Belevingsonderzoek bij kinderen • Wat is Syndroom van Asperger • Brain Training: zin en onzin • Yaron Kaldenbach: Een Totaal-IQ buiten het verbaal-performaal bereik.

EEN TOTAAL-IQ

buiten het verbaal-performaal bereik

Hoe kan het dat het totaal IQ bij de WISC-III soms hoger of lager uitvalt dan beide afzonderlijke schaal-IQ's, terwijl het totaal IQ nu juist precies bestaat uit de tien subtests waaruit beide schalen zijn opgebouwd? Deze veelgestelde vraag heeft u mogelijk wel eens van collega's of cliënten gehad. Ook onder degenen die het intelligentieonderzoek uitvoeren en erover rapporteren, bestaat hierover nog veel onduidelijkheid. Reden om er wat uitgebreider bij stil te staan...

Op het eerste gezicht is het inderdaad opvallend. Het TIQ is een soort samenvattend getal met betrekking tot beide schalen (VIQ en PIQ). Je zou dan verwachten dat het TIQ een rekenkundig gemiddelde van beide schalen is of dat het in ieder geval ergens tussen het VIQ en PIQ in moet liggen. Wie met intelligentietests werkt, weet dat het TIQ bij geen enkele test een rekenkundig gemiddelde is van de afzonderlijke bouwstenen, en dat het zich evenmin altijd ergens binnen het VIQ-PIQ bereik bevindt (vaak wel overigens, maar dan zelden precies in het midden, zie Kind 1 in tabel A). In deze tabel staan een aantal profielen weergegeven die rechtstreeks uit de praktijk komen. Het is voor uzelf belangrijk om te begrijpen hoe dit kan (eventueel nadat u alles hebt nagerekend). Daarnaast kunt u er vragen van collega's en ouders over verwachten en wilt u het dan kunnen toelichten. Algemene antwoorden dat het 'iets met statistiek te maken heeft', volstaan niet.

De verklaring is gelukkig best eenvoudig: een IQ-getal is eigenlijk niets anders dan een omgerekende percentielscore, die zegt hoeveel mensen je onder je hebt (het minder goed doen dan jij) en hoeveel mensen er boven je zitten (beter presteren). Met andere woorden, een IQ-getal geeft aan hoe uitzonderlijk je hebt gepresteerd ten opzichte van anderen. Als een TIQ boven het VIQ en PIQ ligt zoals bij Kind 2 en 3, dan betekent dit dat de combinatie van op meerdere gebieden tegelijk excelleren blijkbaar uitzonderlijker is dan het erg goed doen op een enkel domein. En bij Kind 4-5 geldt het omgekeerde: het komt blijkbaar minder vaak voor dat kinderen over de gehele linie erg laag presteren dan het laag presteren op een (verbaal of performaal) deelgebied.

De kans dat u op de middelbare school bij een enkel schoolvak bij de besten van uw klas behoorde, is groter dan de kans dat u bij een aantal vakken uw klasgenoten ver achter u liet. Combinaties van scenario's zijn in de kansberekening uitzonderlijker dan afzonderlijke scenario's. De kans dat u met twee dobbelstenen twee zessen tegelijk gooit, is kleiner dan de kans dat één van de twee dobbelstenen op

een zes valt. Enkele jaren geleden had ik een cursist die het treffend vergeleek met de Tour de France en het WK schaatsen. Als je alle etappes van de Tour als tweede finisht, dan win je zeer waarschijnlijk de Tour. Je was dan weliswaar geen enkele etappe de allerbeste, maar over het geheel van alle etappes heb je het 'gemiddeld' het beste gedaan en steek je met kop en schouders uit boven degene die een of twee etappes won maar zich verder niet van het peloton kon onderscheiden en zelden bij de eindsprints betrokken was. Je plek in het klassement wordt bepaald door de prestaties op de losse rondes met elkaar te combineren. Omgekeerd zal iemand die iedere etappe bij de laatste vijf hoort die de eindstreep halen, waarschijnlijk onderaan in het klassement eindigen. En bij schaatsen kun je op eenzelfde wijze een onderscheid maken tussen hoe je op specifieke afstanden presteert en hoe je in het allround klassement eindigt. Op alle afstanden zilver betekent waarschijnlijk een gouden plak 'allround'.

Het 'omslagpunt' ten aanzien van de richting van de afwijking van het TIQ (omhoog of omlaag) ligt bij 100. Hoe verder de IQ's van 100 verwijderd zijn, des te groter kan de afstand worden tussen het TIQ en het VIQ-PIQ (zie Kind 2 en 4). Bij IQ's boven de 100 is een TIQ-afwijking (indien aan de orde) altijd naar boven en bij IQ's lager dan 100 zie je dat het TIQ juist onder het VIQ en PIQ ligt. Als de schaal-IQ's minder ver van 100 verwijderd liggen, dan is het verschil ook wat bescheidener (zie Kind 6 en 7).

Hoewel we allemaal weten dat we vooral in intervallen moeten denken en niet te zeer moeten hechten aan de exacte waarde van een getal (het is een schatting), kennen gehanteerde indelingen om IQ's te classificeren altijd grenswaarden. De meest gebruikte indeling van Resing & Blok noemen IQ's tussen de 90-110 'gemiddeld' en 80-89 heet 'benedengemiddeld'. Je kunt dan bij gevallen vergelijkbaar met Kind 7 wat wonderlijke rapporten tegenkomen met als strekking: 'Uw kind is verbaal gemiddeld intelligent, uw kind is per se ook gemiddeld intelligentie, dus... uw kind functioneert in totaal op een benedengemiddeld intelligentieniveau'. Bij profielen waarbij het TIQ in een

andere categorie valt dan het VIQ-PIQ is het extra belangrijk om zowel in het rapport als in het adviesgesprek toe te lichten hoe dit komt en eerder te spreken over het presteren 'rond de grens benedengemiddeld/gemiddeld niveau'.

Eenzelfde scenario kan zich ook op subtestniveau voordoen. Volgens de meest gebruikte indeling van subtestcores (eigenschappen zijn $m=10$ en $sd=3$) geldt het bereik 8-12 als 'gemiddeld'. Als je een subtestscore van 8 en 12 zou omrekenen naar een IQ-score (dit kan in de WISC-III Scorehulp via het werkblad 'Score Converter'), dan vind je dat een score van 8 overeenkomt met een IQ van 90 en een score van 12 gelijkstaat aan $IQ=110$. En daarmee is het mooi consistent met 90-110 als range voor gemiddelde IQ-scores. Maar stel nu dat een kind op alle tien WISC-III subtests waaruit het TIQ is opgebouwd een score van 8 behaalt. U raadt het waarschijnlijk al... In

tabel D.4 van de handleiding vindt u bij de ruwe score van 80 (10x subtestscore 8) geen IQ van 90 maar... een IQ van 84! De conclusie kan dan wederom zijn dat het over het geheel presteren op de bodem van het gemiddelde blijkbaar iets is wat minder vaak voorkomt dan bij anderen en daarmee 'benedengemiddeld' is (binnen de DSM-IV-TR zelfs 'zwakbegaafd' genoemd, bij die term is het getal 84 helemaal van de 'gemiddelde' connotatie ontdaan...).

Drs. Yaron Kaldenbach is als gz-psycholoog werkzaam bij Altrecht Jeugd (GGZ-instelling regio Utrecht). Daarnaast geeft hij veel cursussen over intelligentieonderzoek bij kinderen en adolescenten

*(www.apollopraktijk.nl).
Correspondentie:
ykaldenbach@hotmail.com*

Tabel A: IQ-profielen uit de praktijk

CLIENT	VIQ	PIQ	TIQ
Kind 1	132	115	128
Kind 2	137	139	145
Kind 3	133	132	138
Kind 4	56	58	54
Kind 5	80	81	78
Kind 6	107	107	108
Kind 7	91	91	89